

HUNGARIAN ABSTRACTS UNGARISCHE ZUSAMMENFASSUNGEN

ÖSSZEFOGLALÓK

FRANK LASOGGA (3. o.)

Baleseti lelki gondozók a Német Szövetségi Köztársaságban: Németországban a kilencvenes évek közepe óta baleseti lelki gondozók gyakran részt vállalnak olyan személyek gondozásában, akik szükségállapotban erősen cselekvésképtelen állapotba kerültek és pszichológiai elsősegélyre szorulnak. Ezekhez a szükségállapotban lévőkhöz tartoznak a szükségállapot (baleset) közvetlen áldozatai vagy a közvetett áldozatok, mint a hozzátartozók, szemtanúk és a baleset okozói is. A feladat keretei között a baleseti lelki gondozók – a rendőrséggel közösen – például részt vesznek az elhunyt hozzátartozóinak értesítésében, vagy gondoskodnak azokról a szülőkről, akiknek gyermeke hirtelen meghalt. A közvetlen vagy közvetett áldozatok ellátása a legtöbb esetben az érintettek lakásán történik. Ez a tény különleges érzékenységet követel a lelki gondozótól, egyrészt, mert vendégként van jelen, másrészt, mert ebben a helyzetben az irányítást is magára kell vállalnia. Különösen gyakran hívnak segítségül baleseti lelki gondozókat olyan esetekhez, amelyeknél halálesetről vagy haldoklókról van szó. A riasztás legtöbb esetben a tűzoltóság központi irányítóállomásán keresztül történik, de a helyszínre érkező alakulat közvetlenül is értesítheti a lelki gondozót. A lelki gondozók együttműködése az egyéb mentőalakulattal, mint a rendőrséggel, mentőkkel stb. ma már messzemenően kialakult, bár különböző okokból, mint pl. az eltérő szervezeti kultúra, nem minden esetben egészen egyszerű. A baleseti lelki gondozók munkája különösen nagyobb baleseteknél ütközik nehézségekbe, amikor is rendkívül rövid idő alatt, részben hiányos források segítségével kell gyorsan és hosszú időre kiható döntéseket hozniuk. Előfordulhat, hogy egy baleset áldozatai rendkívül erős terhelésnek vannak kitéve, amelyeknél különbséget kell tenni a fizikai fájdalmak, valamint a lelki, pszichológiai terhelés, mint pl. az önkontroll elvesztése között. A következményekhez különböző egyéb tényezők is hozzájárulhatnak, mint biológiai, szociográfiai és pszichológiai változók, amelyek a terhelést enyhíthetik, de erősíthetik is. Az elsősegélyt ellátó csoportok munkája, valamint a lelki gondozók viselkedése is jelentős befolyással van a szükséghelyzet következményeire. Ennek megfelelően a balesetek utáni reakciók és a következmények is teljesen különbözők lehetnek. A baleset áldozatairól való gondoskodás rendszerint a kapcsolatteremtésből áll, amelynek időtartama azonban igen különböző hosszúságú lehet. Ezután, szükség esetén, szakemberek vagy a gyülekezeti lelkész felé kell továbbítani az illetőt. A baleseti lelki gondozó munkája például abból áll, hogy aktiválja a baleset áldozatának belső és külső erőforrásait. Ezen túlmenően azonban a közvetlen és közvetett áldozatoknál a pszichés nevelés is nagyon fontos szerepet játszik. A professzionális munkához elkerülhetetlen a jó szakmai képzés, aminek az elkövetkező időben is az egész országra nézve egységesnek kell lennie. A baleseti lelki gondozók munkájának minőségi ellenőrzése és kiértékelése fontos feladat, és ezeknek a riasztási tervekbe történő kötelező jellegű beépítése elkerülhetetlen.

Kulcsszavak: baleseti lelki gondozó, a baleset áldozata, terhelések, módosító változók, következmények, pszichológiai elsősegély, gondozás, halál, együttműködés, források, pszichológiai nevelés, kiképzés

ANDREAS WITTRAHM (25. o.)

Mentálhigiéné társadalmi szervezetekben: A szervezetek, organizációk olyan emberek által létrehozott szövetségek, melyek közös céljaik elérése érdekében struktúrákat hoznak létre és a célokkal összefüggő munkafolyamatokat szabályozzák. Az ilyen szervezetek nem légüres térben működnek: céljaik megvalósítását az adott külső feltételek mellett, tagjaik és munkatársaik adott pénzügyi és egyéb forrásaik segítségével kívánják elérni. Fennáll azonban a veszély, hogy külső feltételek megváltozásának nyomására a szervezetek tagjai céljaik megvalósítása során magas és megterhelő követelményekkel kerülnek szembe és megbetegednek. A tanulmány, szociális téren működő szervezetek példáján keresztül, különösen a társadalmi keretfeltételek változásainak kitett Közép-Európában, rámutat azokra a mechanizmusokra, amelyek veszélyeztetik a munkatársak mentálhigiéné állapotát. Vizsgálja, hogy melyek azok az értékek, célok és struktúrák, amelyek a munkatársak lelki egészségét nem veszítik szem elől, és aktív védelmüket biztosítják. Ehhez hozzátartozik egy olyan szervezeti etika, amely a szervezet céljait átláthatóvá és az ezen célok megvalósításához vezető utakat a változó külső feltételek mellett újra és újra vizsgálat tárgyává teszi. Továbbá olyan struktúrák is jellemzők a mentálhigiénére érzékeny szervezetre, amelyek a munkatársakat bevonják szervezetük céljai lehető legjobb megvalósításának a megkeresésébe. Harmadrészt, a mentálhigiéné szempontjai szerint jól felépített szervezet olyan személyzeti fejlesztési stratégiát gyakorol, amelyik a tagok képességeit és a különböző szerepekkel és pozíciókkal szemben támasztott követelményeket összeegyezteti. Végül a mentálhigiéné gondoskodáshoz hozzátartozik a tagok számára – mindenkor szerepükben és munkájukban, a munkacsoportban és a teljes organizációban is – az önvizsgálatra nyújtott minősített lehetőség.

Kulcsszavak: Burnout-szindróma, kiégés, jövőkép, szervezet, szervezetenetika, személyzeti fejlesztés, források, lelki egészség, szociális ügyek, értékek, jótékonyági szervezetek

TOMCSÁNYI TEODÓRA (45. o.)

Antoine Vergote, a vallás pszichológiája empirikus és pszichoanalitikus megközelítésének iskolateremtő alakja: A tanulmány Antoine Vergote több évtizedes, a vallás pszichológiájának európai fejlődésére nagy hatást gyakorló munkássága mentén ad betekintést ezen tudományterületbe, amely a hosszú elzártság következtében a magyar tudományos köztudatban csekély helyet kaphatott. Vergote széles elméleti háttérre támaszkodó életművén és pszichoanalitikus irányultságú iskolaalapító munkásságán keresztül ismertet meg a valláspszichológia úttörőjének sokszínű, empirikus kutatásokon alapuló tudományos módszereivel, előzetes megfontolásaival és több diszciplína megközelítését is integrálni tudó tudományos eredményeivel. Vergote a definíciókat, szimbólumokat, rituálékat olyan területről kiindulva közelítette meg, amely a pszichológia, a teológia és a vallásos elköteleződésű pedagógia gyakorlati terület egymáshoz kapcsolásából született. A vallás egészséges és beteges formáinak elkülönítéséhez krité-

riumrendszert dolgozott ki, hangsúlyozza azonban, hogy az eredményes beavatkozás feltétele a szakember megfelelő felkészültsége. Vergote írásai a pszichológia és teológia határterületi műveléséhez elengedhetetlen forrásmunkának számítanak.

Kulcsszavak: pszichológia, teológia, valláslelektan, a vallás klinikai pszichológiája, team-munka, kompetenciahatárok, pszichoanalízis, empirikus kutatás, istenreprezentáció, szociokulturális meghatározottság

HELENE YBRANDT & KERSTIN ARMELIUS (59. o.)

A kamaszok mentálhigiéje, énképe, valamint szülőkről alkotott képe: Az interperszonális elmélet, illetve a szociális viselkedés strukturális analízise – Structural Analysis of Social Behavior; SASB (Benjamin) – által meghatározott énkép, valamint szülőkről alkotott kép és az Achenbach-féle ifjúsági önbeszámolási skála – Youth Self-Report; YSR – által meghatározott internalizálás és externalizálás problémái között fennálló kapcsolatot 199 (92 fiú, 107 lány), 13 és 17 év közötti, nem klinikai kamaszból álló mintán vizsgálták. A regressziós elemzések kimutatták, hogy az énképet, valamint a szülőkről alkotott képet mentálhigiénés problémához kapcsoló minta eltérő volt fiúk és lányok esetén. Az internalizálás problémái lányoknál leginkább énképük egyes szempontjai alapján volt megjósolható, míg a fiúk esetében nagyobb szerepet játszott a szülői viselkedés. Az externalizálás problémáira lányoknál jelentős hatással volt az önhibáztatás, az átlagnál alacsonyabb önigenlés és a szülői hibáztatás mintája, míg fiúk esetén az ön hanyagolás, az alacsony én-autonómia és a bizonytalan szülői szeretet mintája bírt jelentőséggel. Az eredmények rávilágítanak arra, hogy a fiúk és lányok sebezhetősége más és más rizikófaktor a mentálhigiénés problémák szempontjából.

Kulcsszavak: serdülőkor, mentálhigiéje, énkép, szülőképe, SASB, YSR

TÖRÖK PÉTER, NAGY ISTVÁN & JOÓB MÁTÉ (77. o.)

A magyarországi történelmi keresztény egyházak kommunizmus alatti karitatív tevékenysége és annak kihatása a posztkommunista egyházi jótékonyági tevékenységre, 1. rész: A kétrészes tanulmány a magyar történelmi keresztény egyházak kommunizmus alatti karitatív tevékenységét elemzi nemcsak tényfeltáró, leíró szempontból, hanem kitekintéssel arra is, hogy annak milyen hatása van a posztkommunista egyházi jótékonyági tevékenységre. Ez szükség-szerűen megköveteli annak rövid felvillantását is, hogy milyen és mekkora volumenű karitatív tevékenységet folytatott a katolikus, a református és az evangélikus egyház a kommunista hatalomátvétel előtt. Az egyházi szociális intézmények jelentős része a második világháborút követő években állami igazgatás alá került, új dolgozóik gyakran csupán pénzkeresetnek tekintették feladataik ellátását és hiányzott belőlük a szolgálatuk iránti elkötelezettség. Tetten érhető, miként igyekezett az államszocialista politika a karitást és a diakóniát egyház- és hitélet-szervező törekvéseihez felhasználni. Ezt szolgálták azok az intézkedések, amelyek alapján szinte csak olyan intézmények maradhettek felekezeti kézben, ahol missziós tevékenységre egyáltalában nem vagy csak igen kis mértékben volt lehetőség. Az államhatalom partnereivé váltak részben azok az egyházi vezetők is, akik a hivatalos elvárásokhoz igazodva igyekeztek biztosítani a túlélést. Előrelépést jelentett, amikor állami fenntartású szociális intézmények ros-

szul fizetett és nehéz munkával járó, elhivatottságot igénylő munkahelyeit töltötték fel képzett és rátermett munkaerővel egyházi javaslatok, jelölések alapján. A diktatúra idején ugyancsak erősen visszaszorult a gyülekezeti, egyházközségi jótékonyági tevékenység. Mindhárom egyháznál megfigyelhető az a szándék, hogy a diktatórikus rendszer után újjáéledő jótékonyági tevékenységükben a szükségszerűen jelentkező intézményesülési folyamat, szigorú szakmaiság ellenére is megőrizzék a lelkeséget, a karizmát. Az elemzés rámutat néhány olyan esetre is, amely a posztkommunista állammal való kapcsolattartás buktatóira hívja fel a figyelmet. A tanulmány első fele a protestáns egyházakhoz kötődő segítő szolgálatok működési lehetőségeit mutatja be külön-külön református és evangélikus vonatkozásban. A második rész a katolikus karitás létezési körülményeit tekinti át a diktatúra éveiben, hasonló szempontok szerint, tekintve a II. világháború előtti időkre és az 1989-es rendszerváltás utáni megváltozott lehetőségekre is.

Kulcsszavak: diakónia, Magyarország, kommunizmus, államszocializmus, diktatúra, történelem, visszatekintés, segítő foglalkozás, intézményesülés, helyi kezdeményezés, egyház–állam kapcsolatok

SIAMAK KHODARAHIMI (99. o.)

A pszichopatikus devianciára mutató hajlam és a pszichopatológia összefüggései egy iráni serdülőkből és fiatalokból álló mintán: Nemi különbségek és prediktorok: A jelen tanulmány a pszichopatikus deviancia és a pszichopatológia összefüggéseit, valamint lehetséges nemi különbségeit vizsgálja egy iráni serdülőkből és fiatalokból álló mintán. A minta 106, az iráni Fars tartomány Eghlid városában véletlenszerűen kiválasztott serdülőből (55 lány és 51 fiú), illetve 94 fiatalból (45 nő és 49 férfi) állt. A fejlődési pszichopatológia és a kapcsolódó irodalom alapján úgy gondoltuk, összefüggés állhat fenn a pszichopatológia és a pszichopatikus devianciára mutató hajlam között a serdülők és fiatalok körében. A vizsgálat során egy demográfiai kérdőívet, a Minnesota Multiphasic Personality Inventory – 2 (MMPI-2) személyiségteszt 4. skáláját, valamint a Symptom Check List 90 Revised (SCL-90-R) skálát használták. Az elemzések szerint a pszichopatikus devianciára mutató hajlam és a pszichopatológiai mutatók között lineáris összefüggés mutatható ki a serdülők és fiatalok esetében. Szignifikáns pozitív korrelációs együtthatók fedezhetők fel a pszichopatikus devianciára mutató hajlam és a pszichopatológiai mutatók, mint például szomatizáció, kényszeresség, szorongás, személyközi érzékenység, agresszió, fóbia, paranoia, pszichózis, atipikus faktorok, illetve a teljes SCL-90-R skála között. Ugyanakkor a pszichopatikus devianciára mutató hajlam és a szomatizáció, illetve fóbia közötti szignifikáns korrelációt bizonyos értelemben érdemes külön kiemelni mint új eredményt ezen a kutatási területen. A többváltozós varianciaanalízis során, ahol a független változók a nem, a korcsoport, valamint a nem-korcsoport interakció, a függő változók pedig a pszichopatikus devianciára mutató hajlam és a pszichopatológiai mutatók voltak, egyértelművé vált, hogy ezek a tényezők nem játszanak jelentős szerepet egyik függő változó szempontjából sem. Végül a többszörös regressziós elemzés azt mutatta, hogy a lányoknál a paranooid képzetek, a fiúknál a szomatizáció és az agresszió, a serdülők mintájában a szomatizáció, a fiatalok mintájában a depresszió, illetve a teljes mintában a szomatizáció alapján jósolható meg a pszichopatikus devianciára mutató hajlam.

Kulcsszavak: pszichopátia, szomatizáció, kényszeresség, szorongás, személyközi érzékenység, agresszió, fóbia, paranoia, pszichózis, serdülők, fiatalok